

FILIP TERESZKIEWICZ

HUMAN SECURITY JAKO PARADYGMAT POLITYKI
BEZPIECZEŃSTWA UNII EUROPEJSKIEJ
W KRYZYSOWYCH CZASACH

WSTĘP

Problematyka bezpieczeństwa, niezależnie czy mamy na myśli bezpieczeństwo wewnętrzne czy zewnętrzne, przez długi czas nie wchodziła w zakres procesów integracyjnych toczących się w ramach Wspólnot Europejskich. Państwa je tworzące podjęły ten temat dopiero w połowie lat siedemdziesiątych XX wieku wraz z narastającymi wyzwaniami dla bezpieczeństwa europejskiego. Od tego czasu można zaobserwować stopniowe zacieśnianie współpracy w analizowanym obszarze, czego ostatnim efektem są przygotowywane w ramach Unii Europejskiej dokumenty strategiczne, określające wspólne priorytety i działania. To podjęcie tematyki bezpieczeństwa przez Unię Europejską spowodowało, że zaczęła ona poszukiwać modelu, który uzasadniałby aktywność instytucji i organów Unii Europejskiej w tym wymiarze. Takie oczekiwania spełniał paradygmat *Human Security*, czyli podejście do polityki bezpieczeństwa przewidujące silne zaangażowanie aktorów niepaństwowych. Wyraźnie pod jego wpływem byli twórcy dwóch pierwszych unijnych strategii, tj. *Europejskiej strategii bezpieczeństwa* z 2003 r. oraz *Strategii bezpieczeństwa wewnętrznego* z 2010 r.¹ Celem niniejszej pracy jest próba udzielania odpowiedzi na pytania: Czy obowiązujące unijne

Dr FILIP TERESZKIEWICZ – Wydział Ekonomii i Zarządzania, Politechnika Opolska; adres do korespondencji: ul. Luboszycka 7, 45-036 Opole; e-mail: f.tereszkiewicz@gmail.com.

¹ *The Barcelona Report of the Study Group on Europe's Security Capabilities*, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/solana/040915CapBar.pdf [dostęp: 23.06.2017].

dokumenty strategiczne również oparte są na paradygmacie *Human Security*? Czy perspektywa ta odpowiada na rzeczywiste wyzwania dla bezpieczeństwa europejskiego, które dotyczą Unię w ostatnim czasie?

1. POJĘCIE HUMAN SECURITY

Paradygmat *Human Security* został stworzony w opozycji do pojęcia bezpieczeństwa narodowego. Ukształtował się on na przełomie lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych XX wieku w kontekście zakończenia zimnej wojny. Uznano wtedy, iż tradycyjne wyzwania dla bezpieczeństwa, takie jak ataki na terytorium czy infrastrukturę państwa, są przeszłością². Najdobitniej wyrażone to zostało przez F. Fukuyamę w publikacji *Koniec historii*³. O ile niewielu specjalistów zgadzało się z amerykańskim politologiem, iż wraz z upadkiem Związku Radzieckiego zanikną konflikty zbrojne między państwami, to jednak powszechne było przekonanie, że doszło w tym czasie do tryumfu liberalnej demokracji i kapitalistycznego modelu gospodarczego. Opierając się na założeniu, że demokracje nie toczą ze sobą wojen, uznano iż podstawowym wyzwaniem w najbliższych latach stanie się walka z globalnymi nierównościami, jako głównym źródłem destabilizacji⁴.

Analizowane podejście do polityki bezpieczeństwa zostało spopularyzowane w pierwszej połowie lat dziewięćdziesiątych XX wieku przez Program Narodów Zjednoczonych na rzecz rozwoju (*United Nations Development Programme – UNDP*). W Raporcie o Rozwoju Społecznym z 1994 r. ta oenztowska agencja podkreśliła, że najlepszą drogą do rozwiązania problemu globalnego zagrożenia jest wzbudzenie w każdym człowieku poczucia wolności od niedostatku i wolności od strachu⁵. Tym samym polityka bezpieczeństwa według UNDP powinna koncentrować się przede wszystkim na ochronie ludzi poprzez promowanie pokoju, zapewnienie zrównoważonego rozwoju oraz przeciwdziałanie nierównościami,

² M. KALDOR, *Human Security: reflections on globalization and intervention*, Cambridge: Polity Press 2007, s. 10; M. UL HAQ, *Reflections on Human Development*, Oxford: Oxford University Press 1999, s. 115; D. TRACHSLER, *Human Security: Genesis, Debates, Trends*, „CSS Analysis in Security Policy” 2011, nr 90, s. 1; R. MUNCK, *Globalization and the limits of current security paradigms*, w: *Rethinking Insecurity, War and Violence. Beyond savage globalization?*, ed. D. Grenfell, P. James, London–New York: Routledge 2009, s. 37.

³ F. FUKUYAMA, *Koniec historii*, Kraków: Znak 2009.

⁴ D. TRACHSLER, *Human Security*, s. 1–2.

⁵ *Human Development Report 1994*, New York–Oxford: Oxford University Press 1994, s. 22–40.

które oddziałują na bezpieczeństwo⁶. Z biegiem czasu w ramach polityki bezpieczeństwa opartej na paradygmacie *Human Security* wyodrębniły się dwa skrajne nurty: tzw. szkoła japońska – skoncentrowana na zapewnieniu wolności od niedostatku, oraz szkoła kanadyjska – dążąca do zapewnienia wolności od strachu⁷.

Pomimo upływu ponad dwóch dekad, koncepcja bezpieczeństwa ludzkiego nie doczekała się sprecyzowania, co stanowi podstawowe źródło krytyki tego paradygmatu⁸. Niemniej można wskazać kilka cech typowych dla tego podejścia. Po pierwsze – polityka bezpieczeństwa w tym ujęciu jest skoncentrowana na ludziach (jednostkach ludzkich), w przeciwieństwie do tradycyjnie pojmowanego bezpieczeństwa, które skupia się na państwie. Głównym obszarem zainteresowania polityki bezpieczeństwa w tym ujęciu jest zapewnienie dobrobytu jednostce i zaspokojenie podstawowych potrzeb ludzi, które są głównym źródłem braku poczucia bezpieczeństwa⁹.

Z tego zaś wynika druga typowa cecha polityki bezpieczeństwa w ujęciu *Human Security*. To skoncentrowanie na ludziach powoduje, że dużo szerzej definiowane są zagrożenia dla bezpieczeństwa. Nie są nimi typowe wyzwania, takie jak agresja zewnętrzna, destabilizacja instytucji państwa, czy próba podważenia ładu konstytucyjnego. Polityka bezpieczeństwa powiększa ten obszar o szerzej rozumiane zagrożenia, w tym m.in. zanieczyszczenie środowiska naturalnego, choroby zakaźne, spadek jakości życia, czy masowe i długotrwałe bezrobocie. Tak więc wszystko to, co może wpłynąć na poczucie braku bezpieczeństwa po stronie zwykłych ludzi, wchodzi w zakres zainteresowania zwolenników tytułowego podejścia¹⁰.

Trzecią cechą typową dla paradygmatu *Human Security* jest to, iż bardzo szeroko definiuje aktorów realizujących politykę bezpieczeństwa. Są nimi nie tylko rządy państw i ich agencje, ale także inni niepaństwowi aktorzy, tacy jak regionalne i międzynarodowe organizacje, przedstawiciele społeczeństwa obywatelskiego, lokalne społeczności czy prywatne przedsiębiorstwa. Co więcej, w ramach tego

⁶ Szerzej na ten temat w: R. TARNOGÓRSKI, *Human Security: Reactivation of an Idea?*, „PISM Strategic File” 2013, nr 2, s. 1-2.

⁷ K.P. MARCZUK, *Bezpieczeństwo wewnętrzne państw członkowskich Unii Europejskiej. Od bezpieczeństwa państwa do bezpieczeństwa ludzi*, Warszawa: Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR 2012, s. 55.

⁸ Zob. R. PARIS, *Human Security. Paradigm Shift or Hot Air?*, „International Security” 26(2001), nr 2; S. FUKUDA-PARR, C. MESSINEO, *Human Security: a critical review of the literature*, „CRPD Working Paper” 11(2012), s. 12-13.

⁹ K. BAJPAI, *The idea of Human Security*, „International Studies” 40(2003), nr 3, s. 195-228; S. FUKUDA-PARR, C. MESSINEO, *Human Security*, s. 2-3.

¹⁰ E. ROTHSCHILD, *What is Security*, „Daedalus” 124(1995), z. 3, s. 55; S. FUKUDA-PARR, C. MESSINEO, *Human Security*, s. 4.

podejścia zakłada się silne zaangażowanie ludzi w realizację polityki bezpieczeństwa. Mają oni nie tylko przyczyniać się do identyfikowania źródeł zagrożenia, ale także wdrażać opracowane rozwiązania¹¹.

2. ZAŁOŻENIA METODOLOGICZNE

Tak jak to zostało wspomniane, celem niniejszego artykułu jest zbadanie, czy unijna polityka bezpieczeństwa (wewnętrznego i zewnętrznego) opiera się na paradygmacie *Human Security*. Próby takie podejmowane były już wcześniej¹², niemniej jednak w ostatnich latach w ramach Unii Europejskiej przygotowano nowe dokumenty strategiczne dotyczące szeroko rozumianej polityki bezpieczeństwa. W 2015 r. przez Radę została przyjęta *Europejska agenda bezpieczeństwa*¹³, koncentrująca się na wewnętrznym aspekcie tej polityki. W połowie 2016 r. Wysoka Przedstawiciel Unii do spraw zagranicznych i polityki bezpieczeństwa zaprezentowała *Globalną strategię Unii*¹⁴ dotyczącą wymiaru zewnętrznego omawianej polityki. Zasadne staje się więc pytanie, czy nowe dokumenty strategiczne również zostały skonstruowane na podstawie paradygmatu *Human Security*, czy też ich twórcy starali się znaleźć odmienne podejście do nowych wyzwań dla bezpieczeństwa, które zaczęły narastać w drugiej dekadzie XXI wieku?¹⁵ Przyjęta przez autora hipoteza badawcza zakłada, że unijna polityka bezpieczeństwa konstruowana przez wspólnotowe dokumenty strategiczne nadal oparta jest na

¹¹ R. TARNOGÓRSKI, *Human Security*, s. 2-3. Takie przekonanie wynika głównie z faktu, iż często głównym zagrożeniem dla bezpieczeństwa jednostki są rządy państw, w których one żyją. D. TRACHSLER, *Human Security*, s. 2.

¹² Zob. P.H. LIOTTA, T. OWEN, *Sense and Symbolism: Europe Takes On Human Security*, „Parameters” 36 (2006), nr 3, s. 85-102; *The European Union and Human Security. External interventions and missions*, ed. M. Martin, M. Kaldor, London–New York: Routledge 2010; I.H. SIRA, J. GRÄNS, *The promotion of human security in EU security policies*, „INEX Policy Brief” 2010, nr 7; K.P. MARCZUK, *Bezpieczeństwo wewnętrzne państw członkowskich Unii*; I.C. CAMPOS, *Promotion of Human Security in EU External Policy*, Reykjavík: Stjórnmalafraeðideild 2014.

¹³ Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów, *Europejska agenda bezpieczeństwa*, Strasburg: 28.04.2015, COM(2015) 185 final, <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-8293-2015-INIT/pl/pdf> [dostęp: 20.06.2017].

¹⁴ *Wspólna wizja, wspólne działanie: Silniejsza Europa Globalna strategia na rzecz polityki zagranicznej i bezpieczeństwa Unii Europejskiej*, http://ec.europa.eu/archives/docs/top_stories/pdf/eugs_pl_.pdf [dostęp: 20.06.2017].

¹⁵ Na problem ten zwrócono uwagę w: H.A. CONLEY, *The Birth of a Global Strategy amid Deep Crisis*, „The International Spectator” 51 (2016), nr 3, s. 12-14.

paradygmacie *Human Security*, przez co odpowiada ona na obecne wyzwania dla bezpieczeństwa europejskiego.

Do zweryfikowania tej hipotezy zostały użyte trzy wskaźniki, oparte na wcześniej wymienionych cechach charakterystycznych tytułowego paradygmatu. W tym celu, dokonując analizy dwóch wspomnianych dokumentów strategicznych Unii, postawiono trzy pytania:

- czy są skoncentrowane na bezpieczeństwie ludzi?
- czy szeroko definiują wyzwania dla bezpieczeństwa?
- czy realizatorami polityki bezpieczeństwa są, obok państw członkowskich, również aktorzy niepaństwowi?

Pozytywna odpowiedź na wszystkie trzy pytania pozwoli sformułować tezę, że polityka bezpieczeństwa Unii Europejskiej w swoich założeniach strategicznych oparta jest na paradygmacie *Human Security*. Negatywne zaś odpowiedzi świadczyłyby o tym, iż polityka ta nie jest projektowana na podstawie koncentracji na bezpieczeństwie ludzkim. Z kolei odpowiedź negatywna na jedno lub dwa z tych pytań wskazywałaby na to, iż polityka bezpieczeństwa Unii Europejskiej nie jest ściśle oparta na jednym paradygmacie, a raczej na pewnej kompilacji tradycyjnie rozumianego bezpieczeństwa z bezpieczeństwem ludzkim.

3. CZY DOKUMENTY STRATEGICZNE UNII EUROPEJSKIEJ SKONCENTROWANE SĄ NA BEZPIECZEŃSTWIE LUDZI?

Europejska agenda bezpieczeństwa nie wspomina bezpośrednio o bezpieczeństwie ludzkim, jako fundamencie unijnej polityki bezpieczeństwa wewnętrznego. Niemniej jednak pośrednio stawia na pierwszym miejscu bezpieczeństwo obywateli wspólnoty. Mówi ona bowiem wyraźnie, że „Unia Europejska dąży do zapewnienia obywatelom przestrzeni wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości bez granic wewnętrznych”¹⁶, a „Europejczycy muszą mieć pewność, że [...] ich wolność i bezpieczeństwo są dobrze chronione”¹⁷. Unia ma ponadto przeciwdziałać zagrożeniom, które „budzą zaniepokojenie obywateli”¹⁸, ale unijne produkty i usługi w zakresie bezpieczeństwa mają nie naruszać praw obywateli, ale chronić ich

¹⁶ *Europejska agenda bezpieczeństwa*, s. 2.

¹⁷ Tamże.

¹⁸ Tamże, s. 23.

prywatność¹⁹. Niemniej jednak widać, szczególnie jeżeli porówna się ten dokument z *Globalną strategią UE*, o wiele mniej wyraźne odwoływanie się do paradygmatu *Human Security*. Nie ma w agendzie bezpośredniego nawiązania do koncepcji bezpieczeństwa ludzkiego, ani też wielokrotnego podkreślania, iż jest ona przyjmowana w interesie obywateli. Niemniej jednak z kontekstu całego dokumentu jasno wynika, że bezpieczeństwo ludzkie jest celem unijnej polityki bezpieczeństwa wewnętrznego.

Bezpośrednie nawiązanie do koncepcji *Human Security* można odnaleźć za to w *Globalnej strategii UE*. Dokument ten wspomina, że wspólnota będzie „wspierać bezpieczeństwo ludzkie poprzez zintegrowane podejście”²⁰, a także będzie koncentrować się m.in. na „promowaniu bezpieczeństwa ludzkiego”²¹. Ponadto, wspólnota dzięki zintegrowanemu podejściu będzie wspierać bezpieczeństwo ludzi w sytuacjach konfliktowych i kryzysowych²².

To bezpośrednio odwołanie się do bezpieczeństwa ludzkiego znajduje rozwinięcie w treści samej strategii. Wskazuje ona bowiem bardzo wyraźnie, że podstawowym przedmiotem ochrony polityki bezpieczeństwa Unii są jej obywatele²³. Należy jednak zaznaczyć, iż są oni wymienieni obok terytorium wspólnoty, co można oznaczać, że jej polityka bezpieczeństwa powinna również dotyczyć tradycyjnych wyzwań dla bezpieczeństwa (np. agresji militarnej). Niemniej jednak wymienienie na pierwszym miejscu obywateli Unii a nie terytorium, wskazuje na pewną priorytetyzację. O ile jednak stosunkowo łatwo zrozumieć tę koncentrację na ludziach, ponieważ istnieje silna więź prawna pomiędzy Unią a jej mieszkańcami poprzez instytucję obywatelstwa²⁴, to jednak pewne wątpliwości mogą wystąpić w odniesieniu do terytorium. Unia nie ma bowiem w sensie traktatowym wyodrębnionej więzi prawnej łączącej ją z określonym terytorium. Trudno więc zrozumieć, na jakiej podstawie ma ono być chronione. O ile bowiem obywatele Unii za pomocą różnych polityk i instrumentów mogą być chronieni przez Unię (np. w ramach polityki ochrony ludności czy poprzez delegatury Unii w państwach trzecich), to

¹⁹ Tamże, s. 14, 24.

²⁰ *Wspólna wizja, wspólne działanie: Silniejsza Europa Globalna strategia*, s. 8.

²¹ Tamże, s. 12.

²² Tamże, s. 26.

²³ P. van Ham zauważa, że to skoncentrowanie na bezpieczeństwie obywateli sugeruje, że Unia nadal pozostała „w strefie komfortu”. Zob. P. VAN HAM, *The EU's 'Caoutchouc' Strategy: Something for Everyone*, „The International Spectator” 51(2016), nr 3, s. 22.

²⁴ Zob. R. WIERUSZEWSKI, *Obywatelstwo Unii Europejskiej*, Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe 2009.

ochrona terytorium wpisana jest w obszar suwerenności państw członkowskich, a tym samym wyłącznej ich kompetencji²⁵.

Warto podkreślić, iż globalna strategia w tym sensie oparta jest również na paradygmacie *Human Security*, że proponowane w niej działania mają być podejmowane w interesie unijnych obywateli²⁶. Widać więc, iż bezpieczeństwo ludzkie, w rozumieniu bezpieczeństwa obywateli Unii, jest fundamentem tego dokumentu strategicznego, a więc również zewnętrznej polityki bezpieczeństwa²⁷.

Globalna strategia UE odnosi się także do zdefiniowanych powyżej dwóch nurtów polityki bezpieczeństwa ludzkiego, opartej na paradygmacie *Human Security* (szkoły japońskiej i kanadyjskiej). Unia stara się łączyć obydwa podejścia, bowiem można wyraźnie zauważyć, że strategia jako receptę na brak bezpieczeństwa proponuje zarówno likwidację ubóstwa (a więc zapewnienie dobrobytu), jak i ograniczenie konfliktów, przede wszystkim w jej najbliższym otoczeniu międzynarodowym. *Globalna strategia* mówi bowiem, że „UE będzie zwiększać dobrobyt swoich obywateli. Oznacza to wspieranie wzrostu gospodarczego, zatrudnienia, równości oraz bezpiecznego i zdrowego środowiska”²⁸. Będzie również dążyła do poprawy życia w państwach sąsiadujących, kandydujących i w innych częściach świata²⁹. Z drugiej strony wspólnota będzie „promować pokój i gwarantować bezpieczeństwo swoich obywateli i swojego terytorium”³⁰, a „europejska polityka bezpieczeństwa i obrony musi być lepiej przygotowana do działań służących budowaniu pokoju, gwarantowaniu bezpieczeństwa i ochronie życia ludzkiego, zwłaszcza ludności cywilnej”³¹. Widać więc, że Unia w tradycyjnym już sporze pomiędzy dwoma nurtami *Human Security* próbuje (podobnie jak UNDP) zająć miejsce pośrodku, łącząc ze sobą działania zmierzające do ograniczenia niedostatku z tymi, które przynoszą pokój i stabilizację.

²⁵ Wydaje się, że jest to próba wpisania Unii w szeroko rozumianą politykę bezpieczeństwa, jako chęć powrotu do oryginalnego *raison d'être* projektu integracyjnego. Zob. J. COELMONT, *The EUGS: Realistic, but Not Too Modest, Please*, „The International Spectator” 51 (2016), nr 3, s. 9.

²⁶ *Wspólna wizja, wspólne działanie: silniejsza Europa Globalna strategia*, s. 2, 3, 4, 6, 7, 11, 14, 20, 22, 48.

²⁷ C. GRAND, *The European Union Global Strategy: Good Ambitions and Harsh Realities*, „The International Spectator” 51 (2016), nr 3, s. 20.

²⁸ *Wspólna wizja, wspólne działanie: silniejsza Europa Globalna strategia*, s. 12.

²⁹ Tamże, s. 21.

³⁰ Tamże, s. 12.

³¹ Tamże, s. 27.

4. CZY DOKUMENTY STRATEGICZNE UNII EUROPEJSKIEJ SZEROKO DEFINIUJĄ WYZWANIA DLA BEZPIECZEŃSTWA?

Dokument *Europejska agenda bezpieczeństwa* ustanawia trzy główne priorytety unijnej polityki bezpieczeństwa wewnętrznego: terroryzm, przestępczość zorganizowaną i cyberprzestępczość³². Według jego twórców, stanowią one wyraźnie powiązane między sobą i transgraniczne zagrożenia, których złożony i międzynarodowy charakter wskazuje na konieczność skutecznej i skoordynowanej reakcji na szczeblu wspólnoty³³. Niemniej jednak analizując cały dokument można zauważyć, że lista zagrożeń dla bezpieczeństwa jest dłuższa i da się je podzielić na dwie grupy. Do pierwszej zaliczymy tzw. zagrożenia tradycyjne, typowe dla klasycznego podejścia do polityki bezpieczeństwa. Wśród nich agenda wymienia: przemyt migrantów; handel ludźmi; przestępczość transgraniczną; handel narkotykami oraz bronią; piractwo morskie; wykorzystywanie seksualne dzieci; a także legalizację pieniędzy pochodzących z przestępstw. Drugą grupę tworzą tzw. zagrożenia nietradycyjne, które wpisują się w paradygmat *Human Security*³⁴. W agendzie można zidentyfikować następujące problemy należące do tej grupy: brak stabilności w bezpośrednim sąsiedztwie UE; brak spójności społecznej w samej wspólnocie; zmieniające się formy radykalizacji postaw; ekstremistyczną propagandę; zanieczyszczenie środowiska, katastrofy naturalne oraz klęski żywiołowe; przestępstwa i nadużycia finansowe oraz gospodarcze; nielegalny handel materiałami jądrowymi lub radioaktywnymi; łatwy dostęp do niebezpiecznych substancji, takich jak materiały chemiczne, biologiczne, radiologiczne i jądrowe oraz prekursorzy materiałów wybuchowych; korupcję; oszustwa, w tym oszustwa płatnicze; podrabianie towarów i przemyt; a także nielegalny handel dziką fauną i florą.

Analizując z kolei *Globalną strategię UE* pod kątem opisanych w niej zagrożeń dla bezpieczeństwa, widać przede wszystkim poczucie swoistego rodzaju zagrożenia egzystencjalnego, w którym znajduje się wspólnota. Dokument ten mówi bowiem, że „[n]asza Unia jest zagrożona. Nasz europejski projekt, który przyniósł bezprecedensowy pokój, dobrobyt i demokrację, jest obecnie kwestionowany”³⁵, a „pokój i bezpieczeństwo oraz dobrobyt i demokracja, będące naszymi żywotnymi

³² *Europejska agenda bezpieczeństwa*, s. 15.

³³ Tamże.

³⁴ H. TIIMONEN, M. NIKANDER, *Interdependence of Internal and External Security. Will the operational culture change with the operational environment?*, Helsinki: Ministry of the Interior 2016, s. 16.

³⁵ *Wspólna wizja, wspólne działania: Silniejsza Europa Globalna strategia*, s. 11.

interesami, są zagrożone”³⁶. Jednak strategia wskazuje również konkretne zagrożenia dla poczucia bezpieczeństwa obywateli Unii. Przede wszystkim zdefiniowane zostały one w jednym z pięciu kierunków działania wspólnoty, tj. w Bezpiecznej Unii³⁷. Jako główne wyzwania dla bezpieczeństwa wymienia się tam „terroryzm, zagrożenia hybrydowe, bezpieczeństwo cybernetyczne i energetyczne, przestępczość zorganizowaną i zarządzanie granicami zewnętrznymi”³⁸.

Niemniej jednak analizując cały dokument można zauważyć, iż lista zagrożeń dla bezpieczeństwa jest dłuższa i da się je również podzielić na dwie wspomniane wcześniej grupy. Do pierwszej kategorii (zagrożenia tradycyjne) możemy zaliczyć wymienione w strategii: terroryzm; kryzysy w najbliższym sąsiedztwie (np. Libia, Syria, Ukraina); napięcia pod względem bezpieczeństwa w Azji; długotrwałe konflikty w krajach Partnerstwa Wschodniego, Somalii, Mali, Afganistanie czy na Bliskim Wschodzie; proliferację broni masowego rażenia; załamanie się państw niestabilnych w wyniku konfliktów siłowych; a także przestępczość międzynarodową i zorganizowaną. Do drugiej grupy (zagrożenia nietradycyjne) można zaliczyć: zagrożenia hybrydowe; dezinformację; niestabilność gospodarczą; zmianę klimatu i degradację środowiska (pustynnienie oraz degradację gleby); niedobór zasobów; zagrożenie dla bezpieczeństwa wodnego i żywnościowego; klęski żywiołowe; zagrożenie katastrofami jądrowymi; niekontrolowane migracje; ubóstwo i nierówności społeczne w sąsiedztwie Unii³⁹; brak dostępu do usług publicznych i zabezpieczenia społecznego; brak godnych miejsc pracy, w szczególności dla kobiet i młodzieży, oraz wysoki poziom bezrobocia; brak włączenia grup marginalizowanych; wyzwania demograficzne; nieodpowiedzialne postępowanie w przestrzeni kosmicznej; globalne pandemie; brak bezpieczeństwa wynikający z niekontrolowanego rozwoju w takich dziedzinach, jak biotechnologia, sztuczna inteligencja, robotyka i zdalnie sterowane systemy.

Widać więc, iż w przypadku obu dokumentów strategicznych spełniony został drugi warunek. Oba wskazują jako zagrożenie dla bezpieczeństwa Unii i jej obywateli nie tylko tradycyjne wyzwania, ale też wymieniają te mniej oczywiste w kontekście polityki bezpieczeństwa, np. zmiany klimatyczne, wyzwania demograficzne, długotrwałe bezrobocie czy nierówności społeczne.

³⁶ Tamże, s. 37.

³⁷ Pozostałe to: Odporność państw i społeczeństw na wschód i na południe od UE; Zintegrowane podejście do sytuacji konfliktowych i kryzysowych; Łądy regionalne oparte na współpracy; Globalne rządzenie w XXI wieku.

³⁸ *Wspólna wizja, wspólne działania: Silniejsza Europa Globalna strategia*, s. 17.

³⁹ Zob. B. KODMANI-DARWISH, *The EU Should Promote Democracy in its Backyard or Face Long-term Insecurity*, „The International Spectator” 51 (2016), nr 3, s. 29.

5. CZY REALIZATORAMI POLITYKI BEZPIECZEŃSTWA SĄ, OBOK PAŃSTW CZŁONKOWSKICH, RÓWNIEŻ AKTORZY NIEPAŃSTWOWI?

Głównymi aktorami polityki bezpieczeństwa w myśl *Europejskiej agendy bezpieczeństwa* mają być wspólnota i państwa członkowskie⁴⁰. Analizowany dokument mówi bowiem, że „Unia może wnieść wartość dodaną w celu wsparcia państw członkowskich w zapewnianiu bezpieczeństwa”⁴¹, ale to „[p]aństwa członkowskie są w pierwszej kolejności odpowiedzialne za bezpieczeństwo, lecz nie są już w stanie osiągnąć tego w pełni samodzielnie”⁴². Niemniej jednak wymienione są w agendzie również inne podmioty realizujące politykę bezpieczeństwa. W ramach UE specjalną rolę mają odgrywać unijne agencje i komitety, takie jak: Europol, Frontex, Eurojust, Europejskie Kolegium Policyjne, Centrum Analiz Wywiadowczych UE, Europejska Służba Działań Zewnętrznych, Koordynator UE ds. Zwalczania Terroryzmu, Jednostka ds. Zgłaszania Podejrzanych Treści w Internecie, Europejskie Centrum Monitorowania Narkotyków i Narkomanii, Europejska Agencja ds. Bezpieczeństwa Sieci i Informacji czy Europejskie Centrum ds. Walki z Cyberprzestępczością⁴³. Obok podmiotów unijnych wymienione zostały organizacje międzynarodowe i regionalne (m.in. ONZ, Rada Europy i Interpol); środowisko naukowe; sektor prywatny, w tym przede wszystkim przedsiębiorstwa IT i dostawcy usług internetowych; przedstawiciele społeczeństwa obywatelskiego; nauczyciele i osoby pracujące z młodzieżą; pracownicy socjalni; pracownicy służby zdrowia; władze lokalne i regionalne; zainteresowane podmioty w państwach trzecich; a także wybitne osobistości z Europy i świata muzułmańskiego.

W przypadku *Globalnej strategii* mamy podobne rozłożenie akcentów. Wskazuje ona przede wszystkim Unię Europejską jako głównego aktora polityki bezpieczeństwa. Wynika to przede wszystkim z faktu, iż w wielu miejscach tego dokumentu pojawia się sformułowanie „UE będzie”⁴⁴. Niemniej jednak przewiduje

⁴⁰ W literaturze wskazuje się jednak, że Unia nadal będzie odgrywała jedynie rolę wspomagającą państwa członkowskie. Zob. J. ARGOMANIZ, O. BURES, Ch. KAUNERT, *A Decade of EU Counter-Terrorism and Intelligence: A Critical Assessment*, „Intelligence and National Security” 30(2015), nr 2-3, s. 201.

⁴¹ *Europejska agenda bezpieczeństwa*, s. 2.

⁴² Tamże.

⁴³ A. Gajda zauważa, że „myślą przewodnią tego dokumentu jest lepsze, pełniejsze wykorzystanie już istniejących procedur, instrumentów i agencji w ramach UE dla wymiany informacji, zintensyfikowania współpracy operacyjnej oraz wzajemnego zaufania” (A. GAJDA, *Polityka bezpieczeństwa wewnętrznego Unii Europejskiej*, „Studia z Polityki Publicznej” 3(7)/2015, s. 52).

⁴⁴ *Wspólna wizja, wspólne działanie: Silniejsza Europa Globalna strategia*, s. 12-20, 22-26, 28, 33-41, 45, 49.

ona również istotną rolę dla państw członkowskich, co jest zrozumiałe biorąc pod uwagę fakt, że to one mają w swojej dyspozycji większość instrumentów polityki bezpieczeństwa. Poza nimi, jako podmioty zaangażowane w realizację omawianej polityki, wymienia: organizacje międzynarodowe (m.in. NATO, ONZ, G-20); organizacje o charakterze regionalnym (m.in. Radę Europy, OBWE, Ligę Państw Arabskich, Radę Współpracy Państw Zatoki, Unię Afrykańską, Wspólnotę Gospodarczą Państw Afryki Zachodniej, Grupę Pięciu na rzecz Sahelu, Wspólnotę Wschodnioafrykańską, Wspólnotę Państw Ameryki Łacińskiej i Karaibów, Mercosur, ASEM, ASEAN, Radę Arktyczną); władze regionalne i lokalne, które „zapewniają państwom i narodom możliwość lepszego radzenia sobie z problemami związanymi z bezpieczeństwem”⁴⁵; lokalne media; przedstawiciele społeczeństwa obywatelskiego (organizacje kulturalne, wspólnoty religijne, partnerów społecznych i obrońców praw człowieka); środowisko akademickie; oraz ośrodki analityczne. Interesujące jest to, że strategia wymienia również wśród aktorów polityki bezpieczeństwa kobiety, wskazując, że mogą one odegrać istotną rolę w działaniach na rzecz pokoju czy w kształtowaniu polityki zagranicznej⁴⁶.

W przypadku obu strategii widać więc, iż unijna polityka bezpieczeństwa ma angażować całe spektrum aktorów. Obok, co oczywiste dla dokumentu przygotowywanego przez Unię Europejską, wspólnoty i państw członkowskich, mają być w nią włączone również podmioty niepaństwowe. Są one zdefiniowane zarówno bardzo ogólnie (władze lokalne i regionalne, sektor prywatny, zainteresowane podmioty w państwach trzecich), jak i bardziej szczegółowo (kobiety, przedsiębiorstwa IT, wybitne osobistości ze świata muzułmańskiego). Można uznać więc, iż obydwa dokumenty strategiczne wyczerpują w tym przypadku cechy typowe dla podejścia *Human Security*.

6. CZY POLITYKA BEZPIECZEŃSTWA OPARTA NA PARADYGMACIE *HUMAN SECURITY* ODPOWIADA NA OBECNE WYZWANIA DLA BEZPIECZEŃSTWA UNII EUROPEJSKIEJ?

W kontekście faktu, że polityka bezpieczeństwa Unii Europejskiej (przynajmniej w swoich założeniach strategicznych) oparta jest na paradygmacie *Human Security*, zasadne staje się pytanie, czy takie podejście odpowiada nowej rzeczywistości społeczno-politycznej i geopolitycznej kształtującej się w Europie

⁴⁵ Tamże, s. 30.

⁴⁶ Tamże, s. 46.

w wyniku narastających kryzysów⁴⁷. Agresywna polityka Rosji w stosunku do Ukrainy uświadomiła wielu mieszkańcom kontynentu, że wojna znowu stała się możliwa. Nikt nie jest w stanie zagwarantować, że państwa bałtyckie, w których mieszka duża mniejszość rosyjska o nieuregulowanym statusie prawnym, nie staną się celem rosyjskich prowokacji⁴⁸. Jest coraz więcej dowodów na to, że Rosja czy Turcja wykorzystują mniejszości narodowe oraz partie antysystemowe do destabilizowania sytuacji wewnętrznej w niektórych państwach członkowskich⁴⁹. Wiele sygnałów wskazuje również na to, iż nowe technologie, w tym technologie komunikacyjno-informacyjne, wykorzystywane są do zakłócania procesów wyborczych⁵⁰. Tak więc mamy coraz częściej do czynienia nie tylko z próbą destabilizacji sytuacji wewnętrznej w niektórych krajach członkowskich, czy też osłabianiem instytucji państwowych, ale nawet z realnym ryzykiem napaści zbrojnej. Tym samym w zasadzie po raz pierwszy od zakończenia zimnej wojny zasadne staje się w Europie pytanie, czy państwo nie powinno na nowo stać się przedmiotem ochrony? Oznaczałoby to odejście od założeń paradygmatu *Human Security* i powrót do tradycyjnie rozumianej polityki bezpieczeństwa.

Z drugiej strony, jeżeli prześledzimy główne obawy mieszkańców Unii, to raczej pokrywają się one z podejściem *Human Security*. Przede wszystkim jako główne wspólne zagrożenie na poziomie Unii wskazują oni niekontrolowaną imigrację (45%), a dopiero na drugim miejscu terroryzm (32%). Za tym ostatnim zagrożeniem ponownie są wskazywane przez Europejczyków wyzwania dla bezpieczeństwa typowe dla paradygmatu bezpieczeństwa ludzkiego: kiepska sytuacja ekonomiczna (20%), stan finansów publicznych w państwach członkowskich

⁴⁷Zob. F. TERESZKIEWICZ, *Europejska strategia bezpieczeństwa wobec współczesnych wyzwań bezpieczeństwa Unii Europejskiej*, w: *Współczesna polityka bezpieczeństwa. Aspekty polityczne, gospodarcze i militarne*, red. P. Grata, M. Delong, P. Korzeniowski, Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego 2016, s. 15-29.

⁴⁸K. RAŚ, *Adaptacja polityki Bezpieczeństwa państw bałtyckich*, „Biuletyn PISM” 2017, nr 44.

⁴⁹J. GNIADK, S. PŁÓCIENNIK, *Od „mniej Europy” do „małej Europy”: sukces AfD może zmienić politykę Niemiec*, „Biuletyn PISM” 2016, nr 22; M. CHUDZIAK, K. FRYMARK, J. GOTKOWSKA, *Niemcy–Turcja: wycofanie żołnierzy Bundeswehry konsekwencją politycznych sporów*, 21.06.2017, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2017-06-21/niemcy-turcja-wycofanie-zolnierzy-bund-eswehry-konsekwencja> [dostęp: 26.06.2017]; A. MAZURCZYK, *Lekcja dyplomacji*, „Polityka” 13.03.2017, <http://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/swiat/1697532,1,awantura-dyplomatyczna-miedzy-turcja-i-holandia-o-co-chodzi-w-tym-konflikcie.read> [dostęp: 26.06.2017].

⁵⁰Ł. JURCZYŻYŃ, *Próby wywierania wpływu przez Rosję na wybory prezydenckie we Francji*, „Biuletyn PISM” 2017, nr 20; K. FRYMARK, K. POPŁAWSKI, *Niemcy: Walka z dezinformacją i mową nienawiści w Internecie*, 12.04.2017, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2017-04-12/niemcy-walka-z-dezinformacja-i-mowa-nienawisci-w-internecie> [dostęp: 26.06.2017].

(17%), wysokie bezrobocie (16%), przestępczość (8%), inflacja (8%) oraz degradacja środowiska naturalnego (6%)⁵¹. Jeszcze ciekawiej wygląda sytuacja, jeżeli spytać się mieszkańców Unii o główne wyzwania dla bezpieczeństwa pojedynczych państw członkowskich. Tutaj zdecydowanie dominują już wyzwania typowe dla bezpieczeństwa ludzkiego, bowiem na pierwszym miejscu znajdują się: wysokie bezrobocie (31%), niekontrolowana imigracja (26%), zła sytuacja ekonomiczna (19%), ochrona zdrowia i bezpieczeństwo socjalne (18%) oraz wysoka inflacja (15%). Jedynie 14% Europejczyków, jako główne wyzwanie dla bezpieczeństwa ich państwa, uznało terroryzm, a 11% przestępczość⁵².

Widać więc pewien rozdźwięk między narastającymi problemami dla bezpieczeństwa, mającymi swoje źródło w zmieniającej się sytuacji geopolitycznej, a dominującymi w Europie nastrojami społecznymi. Większość obywateli Unii, póki co, nie przykładą większej wagi do zagrożeń płynących ze strony innych państw. Swoje obawy koncentrują na problemach dotyczących ich realnie, a których główną cechą jest to, że mogą przyczynić się do obniżenia jakości ich życia. Tym samym o ile politycy mogą zacząć weryfikować założenia polityki bezpieczeństwa i próbować odejść od paradygmatu *Human Security*, to jednak mieszkańcy Unii raczej będą zwolennikami dotychczasowego podejścia do polityki bezpieczeństwa. Wydaje się, że rozwiązaniem byłoby połączenie tych dwóch perspektyw, chociaż będzie to bardzo trudne przy ograniczonych zasobach, którymi dysponuje Unia i jej państwa członkowskie. Pewnym rozwiązaniem wydaje się oparcie unijnej polityki bezpieczeństwa na paradygmacie *Human Security*, a tej realizowanej przez poszczególne rządy – na tradycyjnie rozumianej polityce bezpieczeństwa. W ten sposób wykształciłyby się jednak dwa odrębne nurty polityki bezpieczeństwa, o niejednokrotnie sprzecznych założeniach. Jednak byłoby to trudne do utrzymania, szczególnie w ramach polityki bezpieczeństwa wewnętrznego, gdzie kompetencje Unii, a także presja na zacieśnianie współpracy, są bardzo duże. Poza tym, część państw członkowskich, w tym przede wszystkim państwa skandynawskie, są bardzo mocno przywiązane do założeń paradygmatu bezpieczeństwa ludzkiego⁵³. Warto również pamiętać, że po stronie instytucji unijnych w ostatnim czasie możemy zauważyć coraz większą koncentrację na wyzwaniach typowych dla tradycyjnego podejścia do bezpieczeństwa, czego

⁵¹ Standard Eurobarometer 86, Autumn 2016, *Public opinion in the European Union*, Brussels: DG COMM „Strategic communication” Unit 2016, s. 4.

⁵² Tamże, s. 6.

⁵³ K.P. MARCZUK, *Bezpieczeństwo wewnętrzne państw członkowskich Unii*.

efektem są decyzje zmierzające do wzmocnienia potencjału operacyjnego Unii oraz stworzenia w jej ramach wspólnoty obronnej⁵⁴.

ZAKOŃCZENIE

Przeprowadzona analiza potwierdziła hipotezę przyjętą przez autora, że unijna polityka bezpieczeństwa nadal oparta jest na paradygmacie *Human Security*. Nowe dokumenty strategiczne, a więc *Europejska agenda bezpieczeństwa* i *Globalna strategia UE*, skoncentrowane są na bezpieczeństwie jednostki, szeroko definiując wyzwania dla bezpieczeństwa, a także przewidują duże zaangażowanie aktorów niepaństwowych, w tym przede wszystkim samej Unii. Tym samym utrzymane zostało podejście do tytułowej polityki zapoczątkowane w pierwszych wspólnotowych dokumentach strategicznych. Pytanie, które nie znalazło jednak jednoznacznej odpowiedzi, dotyczy tego, czy to podejście jest właściwe w kryzysowej sytuacji, w jakiej znalazła się w ostatnich latach zjednoczona Europa. Z jednej strony widoczny jest powrót tradycyjnych zagrożeń dla bezpieczeństwa państwa, w tym nawet możliwości agresji militarnej. Z drugiej jednak, społeczeństwa państw członkowskich obawiają się raczej procesów i zjawisk wpisujących się w zagrożenia definiowane w ramach podejścia *Human Security*, takich jak długotrwałe bezrobocie, zmiany klimatyczne czy narastające nierówności społeczne. Ten rozdźwięk będzie z pewnością w najbliższych latach narastał, stając się jednym z istotniejszych problemów dla polityków i urzędników kształtujących politykę bezpieczeństwa Unii i jej państw członkowskich. Nie jest więc wykluczone, że z czasem zostanie podjęta w ramach Unii próba wypracowania nowego podejścia do polityki bezpieczeństwa, które z jednej strony pozwoli całościowo spojrzeć na problemy dotyczące społeczeństwa i państwa europejskie, a z drugiej zabezpieczy silną pozycję instytucji unijnych w tym obszarze.

⁵⁴ Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, *European Defence Action Plan*, Brussels: 30.11.2016, COM(2016) 950 final, https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/com_2016_950_f1_communication_from_commission_to_inst_en_v5_p1_869631.pdf [dostęp: 27.06.2017].

BIBLIOGRAFIA

- ARGOMANIZ J., BURES O., KAUNERT Ch., A Decade of EU Counter-Terrorism and Intelligence: A Critical Assessment, „Intelligence and National Security” 30 (2015), nr 2-3, s. 191-206.
- BAJPAI K., The idea of Human Security, „International Studies” 40 (2003), s. 195-228.
- CAMPOS I.C., Promotion of Human Security in EU External Policy, Reykjavík: Stjórn málafræðideild 2014.
- CHUDZIAK M., FRYMARK K., GOTKOWSKA J., Niemcy–Turcja: wycofanie żołnierzy Bundeswehry konsekwencją politycznych sporów, 21.06.2017, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2017-06-21/niemcy-turcja-wycofanie-zolnierzy-bundeswehry-konsekwenca> [dostęp: 26.06.2017].
- COELMONT J., The EUGS: Realistic, but Not Too Modest, Please, „The International Spectator” 51 (2016), nr 3, s. 9-11.
- Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, European Defence Action Plan, Brussels: 30.11.2016, COM(2016) 950 final, https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/com_2016_950_f1_communication_from_commision_to_inst_en_v5_p1_869631.pdf [dostęp: 27.06.2017].
- CONLEY H.A., The Birth of a Global Strategy amid Deep Crisis, „The International Spectator” 51 (2016), nr 3, s. 12-14.
- FRYMARK K., POPLAWSKI K., Niemcy: Walka z dezinformacją i mową nienawiści w Internecie, 12.04.2017, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2017-04-12/niemcy-walka-z-dezinformacja-i-mowa-nienawisci-w-internecie> [dostęp: 26.06.2017].
- FUKUDA-PARR S., MESSINEO C., Human Security: a critical review of the literature, „CRPD Working Paper” 11 (2012), s.1-19.
- FUKUYAMA F., Koniec historii, Kraków: Znak 2009.
- GAJDA A., Polityka bezpieczeństwa wewnętrznego Unii Europejskiej, „Studia z Polityki Publicznej” 3(7)/2015, s. 33-61.
- Globalna strategia na rzecz polityki zagranicznej i bezpieczeństwa Unii Europejskiej, Wspólna wizja, wspólne działania: silniejsza Europa, http://eeas.europa.eu/archives/docs/top_stories/pdf/eugs_pl_.pdf [dostęp: 20.06.2017].
- GNIADK J., PŁÓCIENNIK S., Od „mniej Europy” do „małej Europy”: sukces AfD może zmienić politykę Niemiec, „Biuletyn PISM” 2016, nr 22.
- GRAND C., The European Union Global Strategy: Good Ambitions and Harsh Realities, „The International Spectator” 51 (2016), nr 3, s. 19-21.
- Human Development Report 1994, New York–Oxford: Oxford University Press 1994.
- JURCZYSHYN Ł., Próby wywierania wpływu przez Rosję na wybory prezydenckie we Francji, „Biuletyn PISM” 2017, nr 20.
- KALDOR M., Human Security: reflections on globalization and intervention, Cambridge: Polity Press 2007.
- KODMANI-DARWISH B., The EU Should Promote Democracy in its Backyard or Face Long-term Insecurity, „The International Spectator” 51(2016), nr 3, s. 27-29.

- Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów, Europejska agenda bezpieczeństwa, Strasburg: 28.04.2015, COM(2015) 185 final, <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-8293-2015-INIT/pl/pdf> [dostęp: 20.06.2017].
- LIOTTA P.H., OWEN T., Sense and Symbolism: Europe Takes On Human Security, „Parameters” 36 (2006), nr 3, s. 85-102.
- MARCZUK K.P., Bezpieczeństwo wewnętrzne państw członkowskich Unii Europejskiej. Od bezpieczeństwa państwa do bezpieczeństwa ludzi, Warszawa: Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR 2012.
- MAZURCZYK A., Lekcja dyplomacji, „Polityka” 13.03.2017, <http://www.polityka.pl/tygodnik-polityka/swiat/1697532,1,awantura-dyplomatyczna-miedzy-turcja-i-holandia-o-co-chodz-w-tym-konflikcie.read> [dostęp: 26.06.2017].
- MUNCK R., Globalization and the limits of current security paradigms, w: Rethinking Insecurity, War and Violence. Beyond savage globalization?, ed. D. Grenfell, P. James, London–New York: Routledge 2009, s. 33-43.
- PARIS R., Human Security. Paradigm Shift or Hot Air?, „International Security” 26 (2001), s. 87-102.
- RAŚ K., Adaptacja polityki Bezpieczeństwa państw bałtyckich, „Biuletyn PISM” 2017, nr 44.
- ROTHSCHILD E., What is Security, „Daedalus” 124 (1995), z. 3, s. 53-98.
- SIRA I.H., GRÄNS J., The promotion of human security in EU security policies, „INEX Policy Brief” 2010, nr 7, s. 1-8.
- Standard Eurobarometer 86, Autumn 2016, Public opinion in the European Union, Brussels: DG COMM „Strategic communication” Unit 2016.
- TARNOGÓRSKI R., Human Security: Reactivation of an Idea?, „PISM Strategic File” 2013, nr 2.
- TERESZKIEWICZ F., Europejska strategia bezpieczeństwa wobec współczesnych wyzwań bezpieczeństwa Unii Europejskiej, w: Współczesna polityka bezpieczeństwa. Aspekty polityczne, gospodarcze i militarne, red. P. Grata, M. Delong, P. Korzeniowski, Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego 2016, s. 15-29.
- The Barcelona Report of the Study Group on Europe’s Security Capabilities, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/solana/040915CapBar.pdf [dostęp: 23.06.2017].
- The European Union and Human Security. External interventions and missions, ed. M. Martin, M. Kaldor, London–New York: Routledge 2010.
- TIIMONEN H., NIKANDER M., Interdependence of Internal and External Security. Will the operational culture change with the operational environment?, Helsinki: Ministry of the Interior 2016.
- TRACHSLER D., Human Security: Genesis, Debates, Trends, „CSS Analysis in Security Policy” 2011, nr 90.
- UL HAQ M., Reflections on Human Development, Oxford: Oxford University Press 1999.
- VAN HAM P., The EU’s ‘Caoutchouc’ Strategy: Something for Everyone, „The International Spectator” 51(2016), nr 3, s. 22-23.
- WIERUSZEWSKI R., Obywatelstwo Unii Europejskiej, Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe 2009.

HUMAN SECURITY JAKO PARADYGMAT
POLITYKI BEZPIECZEŃSTWA UNII EUROPEJSKIEJ
W KRYZYSOWYCH CZASACH

Streszczenie

Artykuł bada, czy podejście *Human Security* jest paradygmatem unijnej polityki bezpieczeństwa. Koncentruje się on na dwóch ostatnio opublikowanych dokumentach: *Europejskiej agendzie bezpieczeństwa* oraz *Globalnej strategii UE*. W pierwszej kolejności została wyjaśniona koncepcja *Human Security*. Następnie zaprezentowano założenia metodologiczne procesu badawczego, w ramach którego postawiono trzy pytania w celu zidentyfikowania w omawianych dokumentach podejścia *Human Security*: Czy są one skoncentrowane na bezpieczeństwie ludzkim? Czy zagrożenia są w nich rozległe zidentyfikowane? Czy podmioty realizujące politykę bezpieczeństwa są szeroko zdefiniowane? Przeprowadzona analiza pokazała, że *Europejska agenda bezpieczeństwa* oraz *Globalna strategia UE* zostały oparte na perspektywie *Human Security*. Oznacza to, że bezpieczeństwo ludzkie jest paradygmatem unijnej polityki bezpieczeństwa. W konkluzjach autor zastanawia się, czy owo podejście pasuje do nowych wyzwań dla bezpieczeństwa, które narastają w Europie po rosyjskiej agresji na Ukrainę.

Słowa kluczowe: Unia Europejska; bezpieczeństwo ludzkie; polityka bezpieczeństwa UE; *Europejska agenda bezpieczeństwa*; *Globalna strategia UE*.

HUMAN SECURITY AS A PARADIGM
OF EUROPEAN UNION SECURITY POLICY
IN TIMES OF CRISIS

Summary

This paper examines whether or not the *Human Security* approach is a paradigm of EU security policy. It focuses on two recently published EU documents: *the European Agenda on Security* (EAS) and *the EU Global Strategy* (EUGS). First, the concept of *Human Security* is explained. Next, the methodology of the research is presented, in which three questions are posed to identify the presence of the *Human Security* approach: Are they concerned with the security of people? Are threats broadly defined? Are entities that execute the EU's security policy broadly defined? Analysis conducted within this paper shows that the EAS and EUGS have been built on the *Human Security* approach, meaning that it is a paradigm for EU security policy. In the conclusion, the author wonders whether the *Human Security* approach is well-suited to new challenges for security that have arisen in Europe after Russian aggression in Ukraine.

Key words: European Union; *Human Security*; EU security policy; *European Agenda on Security*; *EU Global Strategy*.